

Warszawa, 31-08-2026 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Stanisław Trociuk**

II.518.4.2026.MA

**Pan
Arkadiusz Myrcha
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Sprawiedliwości
ePUAP**

dot. DL-I.40.34.2026

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z dnia 24 sierpnia 2026 r. (data wpływu: 26 sierpnia 2026 r.), przedstawiam uwagi do projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zmieniającego rozporządzenie w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości (dalej: Fundusz), ozn. B948, znajdującego się na stronie Rządowego Centrum Legislacyjnego (dalej: RCL)¹. Niniejsza opinia ogranicza się w tym miejscu wyłącznie do ostatnich zmian, jakie projekt zawiera, tj. w wersji opublikowanej na stronie RCL w dniu 26 sierpnia 2026 r.

¹ <https://legislacja.gov.pl/projekt/12409150/katalog/13197064#13197064> (dostęp: 28.08.2026 r.).

Na wstępie trzeba zwrócić uwagę, że termin 5 dni na przedstawienie stanowiska dotyczącego projektu, z uwagi na zawarty w nim zakres zmian, które mają czynić zadość m.in. wnioskowi pokontrolnemu Najwyższej Izby Kontroli², budzi wątpliwości. Przedmiotem opinii jest bowiem obszerny projekt rozporządzenia, zawierający liczne zmiany w stosunku do pierwotnie opiniowanego tekstu.

Nie ponawiając argumentacji przedstawionej w poprzedniej opinii do projektu, przedłożonej w dniu 22 kwietnia 2026 r. (II.518.4.2026.MA), należy z aprobatą przyjąć wysiłki Projektodawcy mające na celu zwiększenie transparentności w zakresie dysponowania środkami Funduszu, także na etapie kontraktowania i rozliczania oraz obiegu środków finansowych. Stąd też m.in. wprowadzana przez Projektodawcę w przedłożonej wersji konieczność ogłaszania konkursu ofert w terminach określonych w harmonogramie (§ 15), uszczegółowienie regulacji związanych z powoływaniem i funkcjonowaniem komisji konkursowych oraz komisji oceny wniosków, czy choćby usystematyzowanie kwestii dotyczących wydatkowania środków na pokrycie kosztów administracyjnych oraz kosztów obsługi Funduszu.

Część z tych zmian odpowiada również postulatowi zgłaszanemu m.in. przez Najwyższą Izbę Kontroli. Także Rzecznik Praw Obywatelskich we wcześniejszej opinii z dnia 22 kwietnia br.³ wskazywał, że pierwotne brzmienie projektu rozporządzenia w sposób nieuzasadniony różnicuje warunki udzielania środków przez Fundusz dla podmiotów należących do sektora finansów publicznych realizujących te same zadania publiczne, co podmioty spoza tego sektora, choćby pod względem wymogu wskaźników efektywności. Takie różnicowanie, mogło bowiem naruszać konstytucyjną zasadę równości (art. 32 Konstytucji RP⁴) oraz zasadę proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP), gdyż stwarzało znacznie bardziej sformalizowane warunki konkursu, obciążające odpowiedzialnością za rezultaty udzielanej pomocy jedynie jedną grupę, w tym przypadku należącą do sektora prywatnego. Dlatego zmiany wprowadzone w ostatniej wersji projektu były konieczne celem usunięcia uprzywilejowanego trybu wyboru jednostek sektora finansów publicznych w porównaniu do otwartych konkursów ofert, co również służy przejrzystości, jakości i rozliczalności zadań realizowanych przez obie grupy beneficjentów Funduszu.

² <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/24/031/> (dostęp: 28.08.2026 r.).

³ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-projekt-fundusz-pomocy-pokrzywdzonym-opinia-ms> (dostęp: 28.08.2026 r.).

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.; dalej: Konstytucja RP).

W szczególności zmiany w przedłożonej wersji projektu dotyczą uszczegółowienia i ujednolicenia ogłoszenia o naborze wniosków (w stosunku do ogłoszenia o konkursie ofert) m. in. poprzez wprowadzenie maksymalnej wysokości i sposobu rozliczenia kosztów administracyjnych, określenia poziomu i rodzaju wkładu własnego podmiotu przystępującego do naboru wniosków w formie niepieniężnej, wskazania przewidywanego terminu ogłoszenia wyników konkursu ofert (oraz odpowiednio wyników naboru ofert). W tym samym celu ujednolicono również zasady i tryb powierzania realizacji zadań Funduszu w ramach naborów wniosków oraz konkursów ofert, przewidując, że do oceny wniosków zostanie analogicznie powołana komisja oceny wniosków, przy rezygnacji z jej fakultatywnego charakteru. Projekt zapewnia przy tym możliwość wykorzystania przez Dysponenta przy naborze wniosków dedykowanego systemu teleinformatycznego, co także służy ujednoliceniu procedury. Doprecyzowano konsekwencje braku skorygowania w określonym terminie oferty, co ma dotyczyć przypadku złożenia przez komisję propozycji zmniejszenia kwoty wnioskowanej dotacji (§ 19 ust. 7). Ponadto, słusznie rozbudowano elementy ogłoszenia o wynikach konkursu ofert poprzez rozróżnienie oceny formalnej i oceny merytorycznej oraz zharmonizowano zasady ponoszenia kosztów administracyjnych, wprowadzając katalog wydatków, jakie mogą być poniesione w ramach tych kosztów oraz obsługi Funduszu.

Celem usprawnienia procesu naboru wniosków wprowadzono w § 6 ust. 1b możliwość ograniczenia ich liczby do rozpatrzenia przez komisję oceny wniosków, co ma dotyczyć sytuacji, gdy w naborze można spodziewać się wniosków opiewających na kwotę znacznie przekraczającą przewidziane środki oraz w liczbie przekraczającej możliwości organizacyjne Dysponenta. Minimum gwarancji, jakie w tej sytuacji zapewnia projekt dotyczy konieczności uzasadnienia przez Dysponenta przyjętej liczby wniosków podlegających ocenie oraz wskazania, co się dzieje z wnioskami, które wpłynęły po przekroczeniu wskazanej liczby.

Projektodawca słusznie dodał rozwiązania (§ 12 ust. 3 pkt 2 i 3) pozwalające ograniczyć liczbę składanych wniosków w ogłaszanych naborach przez jeden podmiot, co pozwoli zwiększyć dostęp do środków publicznych innych podmiotów, demonopolizując rynek świadczonej pomocy. Projektodawca dostrzegł zastrzeżenia Rzecznika sprowadzające się do konieczności monitorowania osiągnięcia wskaźników rezultatów projektów dotowanych ze środków publicznych przez podmioty uczestniczące w naborze wniosków, z tym istotnym zastrzeżeniem, że Dysponent ma określić wcześniej minimalne wskaźniki realizacji zadania, które będą przez niego wymagane. *Novum* jest również wprowadzenie terytorialności realizowanych zadań, co ma przełożenie na

właściwą dystrybucję pomocy i ustalenie zakresu działalności świadczonej przez podmiot na danym terenie. Projektodawca dodatkowo wzmacnia w przedłożonej wersji projektu mechanizmy dyferencjacji zadań, celem wykorzystania w pełni potencjału, zasobów każdego z podmiotów realizujących pomoc postpenitencjarną, czemu również nie można odmówić słuszności.

Z zadowoleniem należy przyjąć również oczekiwane zmiany (§ 42a) wspierające instytucje systemu przeciwdziałania przestępczości nieletnich, zwłaszcza obejmujące grupy podwyższonego ryzyka demoralizacją, w tym: osoby opuszczające zakłady poprawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Rodzi się jednak pytanie, czy zmiany w tym obszarze nie powinny przybrać formy świadczeń dedykowanych dla nieletnich zagrożonych przestępczością, przewidując konkretną formę świadczenia, odpowiednią do zdiagnozowanych potrzeb związanych nie tylko z przygotowaniem do usamodzielnienia się, ale również obejmującą readaptację społeczną młodych ludzi.

Przechodząc do uwag krytycznych, odnoszących się do zaproponowanych rozwiązań, wskazać należy na nowe regulacje przewidziane w § 36a – 36b i 39a–39c projektu rozporządzenia.

1. Nie budzi zastrzeżeń samo *ratio legis* regulacji dotyczącej dodatkowej formy wsparcia w postaci pomocy opisanej w § 36a, jak również w § 39a projektu rozporządzenia. Nowa oferta pomocy o charakterze aktywizacyjnym, zawarta w § 39a– 29c przyczyni się do zwiększenia skuteczności oddziaływań postpenitencjarnych dla osób pozbawionych wolności, zwalnianych z zakładów karnych i aresztów śledczych, finansowanych ze środków Funduszu poprzez pokrywanie kosztów odbycia stażu (zawodowego). Można mówić więc o wprowadzeniu instrumentu aktywnej integracji zawodowej, który uzupełni istniejące możliwości wsparcia. Nie można też odmówić racji stojących za wyszczególnieniem dodatkowego świadczenia w postaci wypłaty okresowego wsparcia pieniężnego dla pokrzywdzonych i ich osób najbliższych w przypadku określonej kategorii przestępstw, co proponuje brzmienie § 36a projektu.

2. Jednak stosownie do treści art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. W konsekwencji przepisy wykonawcze muszą pozostawać w związku merytorycznym i funkcjonalnym w stosunku do rozwiązań ustawowych, ponieważ tylko w ten sposób mogą być wyznaczone granice, w

jakich powinna mieścić się regulacja zawarta w przepisach wykonawczych⁵. **Co więcej, akt wykonawczy do ustawy nie może w sposób samoistny zmieniać ani modyfikować treści norm zawartych w aktach hierarchicznie wyższych. Zmiana albo modyfikacja taka jest możliwa jedynie wówczas, gdy jest to wyraźnie wyrażone w przepisie upoważniającym.** Rozporządzenie nie może (...) uzupełniać ustawy, rozbudowywać przesłanek zrealizowania jakiejś normy prawnej określonej w ustawie lub takich elementów procedury, które nie odpowiadają jej ustawowym założeniom. Modyfikacja czy uzupełnianie ustawy w drodze rozporządzenia nie mogą być usprawiedliwiane tym, że w przepisie upoważniającym zawarte zostało sformułowanie „określa szczegółowe zasady i tryb postępowania⁶. Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że zaproponowane w projekcie rozporządzenia dodatkowe formy wsparcia, realizowane ze środków Funduszu, wykraczają jednak poza zakres delegacji ustawowej, którą w tym zakresie wyznacza brzmienie art. 43 § 19 k.k.w.⁷. Zgodnie z cytowanym przepisem, Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia: 1) tryb udzielania pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, świadkom oraz osobom im najbliższym, 2) tryb udzielania pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym, 3) warunki i tryb udzielania dotacji z Funduszu podmiotom, w tym w szczególności tryb przeprowadzania konkursu ofert, kryteria oceny oferty i tryb zawierania umów na realizację powierzonych zadań, 3a) warunki finansowania wydatków, o których mowa w § 8 pkt 1a-1e, 2a i 4, tryb składania wniosków oraz przekazywania środków, **4) szczegółowe zadania, na które przeznaczane są środki Funduszu**, 5) sposób wykorzystywania i rozliczania środków Funduszu, w tym wzór i terminy składania przez podmioty kwartalnych informacji, 6) szczegółowe zasady gospodarki finansowej Funduszu - uwzględniając potrzebę prowadzenia odrębnej gospodarki finansowej w zakresie realizacji zadań dotyczących pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz pomocy postpenitencjarnej, a także potrzebę skutecznego i racjonalnego wykorzystania środków Funduszu oraz osiągnięcia celów, dla których Fundusz został utworzony. Procedowany projekt rozporządzenia nie może szczegółowych zadań, na które przeznaczane są środki Funduszu, modyfikować niezgodnie z treścią zadań, które określa ustawa w art. 43 § 8 k.k.w. Dotyczy to

⁵ Wyrok TK z 16.02.1999 r., SK 11/98, OTK 1999, nr 2, poz. 22.

⁶ Wyrok TK z 16.02.2010 r., P 16/09, OTK-A 2010, nr 2, poz. 12. Zob. P. Radzewicz [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II*, red. P. Tuleja, Warszawa 2023, art. 92.

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 911 z późn. zm.; dalej: k.k.w.).

zawężenia dodatkowej pomocy tylko do pokrzywdzonych określoną kategorią przestępstw i innych osób niż osoby najbliższe (brzmienie rozporządzenia zawężyło to do małżonków i dzieci). Projekt rozporządzenia wkracza w tym zakresie materię zarezerwowaną dla regulacji ustawowej.

Niezależnie od tego należy do zawartości treściowej § 36a rozporządzenia złożyć merytoryczne uwagi i zastrzeżenia.

W dodanym do rozporządzenia § 36a przewidziano nową formę pomocy dla wybranej grupy osób dotkniętych skutkami przestępstwa określonego w art. 148 i 197 k.k.⁸, która ma przysługiwać w przypadku przestępstwa zgwałcenia - osobie pokrzywdzonej tym przestępstwem, zaś w przypadku przestępstwa zabójstwa - dzieciom oraz małżonkowi osoby pokrzywdzonej. Należy się wprawdzie zgodzić ze stwierdzeniem Projektodawcy, że dodatkowe wsparcie w kwocie 2.000 złotych przez okres do 12 miesięcy, uzupełni w jakiejś mierze niedostatki pomocy świadczonej na podstawie § 36 ust. 1 rozporządzenia czy pomocy udzielanej na gruncie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (Dz. U. z 2016 r. poz. 325). **Nie przekonuje jednak katalog osób, które powinny być beneficjentami pomocy, w świetle treści uzasadnienia ograniczony do ofiar tych dwóch kategorii przestępstw i wąskiego katalogu ich najbliższych.**

W odniesieniu do art. 197 k.k., Projektodawca podkreśla, że jest to jedno z najpoważniejszych przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, osoba pokrzywdzona zmagają się zaś z długotrwałymi konsekwencjami zdrowotnymi, osobistymi, rodzinnymi oraz majątkowymi. Ta ogólna konstatacja nie przekonuje, pokrzywdzeni innymi przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, borykają się bowiem z analogicznymi następstwami w swoim życiu, nie ma więc w tym przypadku podstaw do różnicowania świadczeń z Funduszu. Nie przekonuje argumentacja pomijająca inne przestępstwa skatalogowane w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. W szczególności u podstaw regulacji zawartych w art. 198 k.k., 199 § 1-3 k.k., art. 200 § 1 k.k. czy art. 203 § 1 i 2 k.k. leży również wolność do podejmowania zachowań ze sfery życia seksualnego, która jest naruszana przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem czy wykorzystaniem określonych stanów pokrzywdzonego: niedojrzałości, stosunku zależności lub krytycznego położenia, bezradności lub znacznego ograniczenia zdolności do

⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383 z późn. zm.; dalej: k.k.).

rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem wynikającym z upośledzenia umysłowego, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych. Naruszenie lub zagrożenie wolności dysponowania w sferze podjęcia, kontynuowania i zakończenia zachowania ze sfery życia seksualnego lub decydowania w przedmiocie miejsca, czasu, sposobu, form czynności seksualnych, partnera i kontekstu podjętej aktywności seksualnej, może w każdej inkryminowanej formie, o której stanowią te przepisy, doprowadzić do analogicznych, nieodwracalnych skutków dla zdrowia psychicznego i dobrostanu emocjonalnego człowieka, w skrajnych zaś wypadkach do jego całkowitego uprzedmiotowienia, projekt nie powinien więc ograniczać się w tym zakresie wyłącznie do art. 197 k.k.⁹. Dodatkowe środki pomocy, w tym także dla pokrzywdzonych czynem z art. 200 § 1 k.k., pozwoliłyby ograniczyć następstwa wiktylizacji małoletnich ofiar, choćby poprzez wydatkowanie pomocy na opiekę psychologiczną. Natomiast w zakresie przestępstwa zgwałcenia regulacja powinna obejmować jedynie art. 197 § 1-4 k.k., gdyż § 5 dotyczy skutku śmiertelnego, a więc sytuacji, gdy nie ma już podmiotu uprawnionego do otrzymania świadczenia. Podobne zastrzeżenie należy odnieść do odwołania do pełnej treści art. 148 k.k., podczas gdy relewantne z punktu widzenia przesłanek udzielanego świadczenia pieniężnego są wyłącznie § 1-4 cytowanego przepisu.

W odniesieniu do zawężenia pomocy do małżonków i dzieci pokrzywdzonych czynem z art. 148 k.k., należy również podzielić wątpliwości co do zakresu podmiotowego i braku usprawiedliwionych przesłanek różnicowania świadczeń dla innych uprawnionych dotkniętych skutkami przestępstwa umyślnego, którego następstwem jest śmierć człowieka, ale nie stypizowanych w art. 148 k.k. Dotyczyłoby to uwzględnienia wiktylizacji rodzin ofiar dotkniętych przestępstwami m.in. z: art. 149 k.k., art. 150 k.k., art. 154 § 1 i 2 k.k., art. 156 § 3 k.k., art. 158 § 3 k.k., art. 163 § 3 k.k., art. 197 § 5 k.k. Dla osób najbliższych dla ofiary przestępstwa, niezrozumiałym kryterium będzie ograniczenie pomocy wyłącznie do jednej kwalifikacji prawnej czynu. Trudno będzie wyjaśnić małżonkowi ofiary, że nie jest on uprawniony do świadczenia, gdyż śmierć współmałżonka nastąpiła wskutek innego umyślnego, przestępnego czynu, np. w następstwie pobicia ze skutkiem śmiertelnym, a nie w wyniku zabójstwa. Oba te zdarzenia generują maksymalny poziom traumy, a śmierć osoby najbliższej niezależnie od dokładnego przebiegu zdarzenia, powoduje u bliskich ofiar konieczność zmagania się z identycznymi, najcięższymi zjawiskami psychologicznymi. Nagłość zdarzenia powodującego śmierć, niszczy codzienną egzystencję rodziny i naraża ją na wysokie ryzyko stresu pourazowego (PTSD). Nie ma zatem podstaw, aby różnicować dostęp

⁹ Por. P. Zakrzewski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024, art. 198.

osób uprawnionych do okresowego wsparcia pieniężnego do dwóch kategorii przestępstw, nie dostrzegając innych uprawnionych, mających wspólne cechy.

Co więcej, tak kazuistyczne zakreślenie warunków otrzymania świadczenia do jednej kategorii przestępstwa, z art. 148 k.k. czy art. 197 k.k., nie uwzględnia procesowej dynamiki postępowania, w której ocena tego samego zdarzenia może ulegać modyfikacji także przez wzgląd na przyjętą przez organ procesowy kwalifikację prawną. Z kolei interwencyjny charakter projektowanego świadczenia pozwala, aby osoby uprawnione mogły ubiegać się o świadczenie zanim dojdzie do prawomocnego zakończenia postępowania, gdyż na tę okoliczność wystarczy wydanie postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego i brak upływu stosunkowo krótkiego terminu 24 miesięcy od daty popełnienia przestępstwa. Projektodawca powinien też więc brać pod uwagę, że po otrzymaniu świadczenia przez osoby uprawnione może dojść do zmiany przedstawionych zarzutów, czy kwalifikacji prawnej w ten sposób, iż pierwotny czyn oceniany z punktu widzenia art. 148 k.k. i art. 197 k.k., posiadać będzie inną kwalifikację wykluczającą świadczenie. Czy wówczas otrzymane świadczenie przez rodzinę ofiary i samego pokrzywdzonego okaże się nienależne, a wypłacone okresowe wsparcie pieniężne podlegać będzie zwrotowi?

Osobne miejsce trzeba poświęcić warunkom, od jakich Projektodawca uzależnił ocenę, że wypłacone okresowe wsparcie pieniężne uznaje się za nienależne i podlega zwrotowi. Dotyczy to bowiem sytuacji, gdy doszło do prawomocnego umorzenia postępowania z przyczyn określonych w art. 17 § 1 pkt 1 lub 2 k.p.k.¹⁰. Za nienależne uznaje także projekt okresowe wsparcie pieniężne wypłacone osobie, której w trakcie udzielania pomocy lub po jej zakończeniu wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów w związku z popełnionym przestępstwem. To sformułowanie należałoby w ostatecznej wersji komentowanej regulacji również sprecyzować, aby uwzględnić każdy rodzaj przestępczego sprawstwa, ale również przestępczego współdziałania. W kontekście powyższych warunków powstaje również pytanie, czy Projektodawca w sposób świadomy uwzględnił, że każdorazowo osoba uprawniona, która otrzymała wsparcie, będzie zobowiązana do jego zwrotu, gdy podstawą prawomocnego umorzenia okaże się fakt, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo ustawa stanowi, iż sprawca nie popełnia przestępstwa. **O ile sama okoliczność, że czynu nie popełniono, brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego**

¹⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2026 r. poz. 490 z późn. zm.; dalej: k.p.k.).

popęlnienia albo czyn nie zawiera znamion przestępstwa jest bezdyskusyjna, o tyle niejednoznacznie można ocenić warunkowanie zwrotu udzielonego świadczenia okolicznościami, w których ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa. Przyczyna umorzenia postępowania odnosi się zarówno do kontratypów, jak i okoliczności wyłączających winę. W tym sensie, zwłaszcza te ostatnie okoliczności mogą budzić wątpliwości. **Powstaje bowiem pytanie, czy nieletniość czy też niepoczytalność sprawcy są wystarczającym aksjologicznym uzasadnieniem wyłączenia pomocy dla pokrzywdzonego czy rodziny ofiary?**

Szerszego omówienia wymaga problem niepoczytalności sprawcy, a więc gdy zaistnieją okoliczności polegające na niemożności rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim zachowaniem spowodowanym chorobą psychiczną, upośledzeniem umysłowym lub innego rodzaju zakłóceniem czynności psychicznych. Cierpienia rodziny powstałego w wyniku czynu stypizowanego w art. 148 k.k. nie umniejsza fakt, że wyłączona jest wina sprawcy. Często okoliczność umorzenia postępowania i brak zastosowania karnoprawnych sankcji, stanowi dla najbliższych dodatkową okoliczność traumatyzującą, co nie powinno znajdować dodatkowego przełożenia na dostępność do pomocy pieniężnej dla najbliższych ofiar, jak proponuje projekt. Okoliczności wyłączające winę są często ustalane w toku zaawansowanego postępowania, po wydaniu opinii o stanie zdrowia psychicznego, niekiedy połączonej z obserwacją w zakładzie leczniczym. **Udzielenie pomocy rodzinie ofiary, a następnie stwierdzenie niepoczytalności i umorzenie postępowania, w następstwie czego dochodzi także do ustalenia, że świadczenie pieniężne było dla rodziny nienależne i podlega zwrotowi, stanowiłoby okoliczność wtórnie wiktymizującą i nie powinno mieć miejsca.**

Jeśli Projektodawca uwzględnił okoliczności kontratypowe jako przesłankę wyłączającą należność świadczenia opisanego w § 36a rozporządzenia, to powstaje pytanie, co zdecydowało o nieuwzględnieniu w tym katalogu art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k., a więc sytuacji, gdy ustawa stanowi, że sprawca nie podlega karze? Klauzulę niepodlegania karze ustawodawca wprowadza najczęściej przy czynnym żalu, a więc sytuacjach, gdy sprawca m.in. zapobiegł skutkowi, a jej celem jest zachęcenie sprawcy do odstąpienia od popełnienia przestępstwa lub zapobieżenia jego popełnieniu lub skutkom. W konkretnych przypadkach, klauzula niepodlegania karze powoduje uprzywilejowanie sprawcy, choć na innych zasadach niż okoliczność kontratypowa¹¹. Klauzula ta jest

¹¹ J. Kosonoga [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-166*, red. R. A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, art. 17.

wymieniona również w art. 25 § 2a i 3 k.k., a więc w opisanych w przepisie sytuacjach przekroczenia granic obrony koniecznej, gdzie zachowanie sprawcy rodzi konkretne następstwo (skutek). **Powstaje zatem pytanie, czy dostęp do świadczenia dla rodzin ofiar ma stwarzać wyłącznie okoliczność przekroczenia granic obrony koniecznej, gdyż do takiej konkluzji doprowadza analiza projektu? Podczas, gdy wystąpienie skutku śmiertelnego w następstwie zastosowania obrony koniecznej na podstawie art. 25 § 1 k.k. już taką pomoc pieniężną dla rodziny wyklucza.**

Należy zwrócić uwagę również na katalog osób najbliższych, uprawnionych do otrzymania świadczenia w oparciu o nowy § 36 a rozporządzenia. Mianowicie, dodatkowa forma pomocy będzie przysługiwać - w przypadku przestępstwa art. 197 k.k. - osobie pokrzywdzonej tym przestępstwem, zaś w przypadku przestępstwa z art. 148 k.k. - dzieciom oraz małżonkowi osoby pokrzywdzonej. **Jeśli projektodawca uzasadniał dodatkową formę pomocy dla rodzin ofiar koniecznością uzupełnienia państwowej kompensaty przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych, to winien uczynić to w sposób analogiczny do art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (Dz. U. z 2016 r. poz. 325),** gdzie przez osobę uprawnioną rozumiemy osobę najbliższą, tj. małżonka lub osobę pozostającą z ofiarą we wspólnym pożyciu, wstępnego lub zstępnego ofiary oraz osobę pozostającą z ofiarą w stosunku przysposobienia. Jest to rozwiązanie minimalne, które można byłoby potraktować jako optymalne i zbieżne z cytowaną regulacją. Trzeba bowiem zauważyć, iż przykładowo art. 115 § 11 k.k. rozszerza katalog osób najbliższych również o rodzeństwo, powinowatego w tej samej linii lub stopniu czy małżonka osoby pozostającej w stosunku przysposobienia. Wyłączenie pozostałych kategorii osób z katalogu osób uprawnionych w rozporządzeniu nie znajduje racjonalnych podstaw, także w obszarze gwarancji konstytucyjnych, które to uregulowanie narusza.

Reasumując, projekt rozporządzenia, obok wielu zasługujących na akceptację rozwiązań, zawiera również propozycje, które budzą zastrzeżenia, co powinno być przedmiotem pogłębionej analizy. Mając na uwadze powyższe, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich¹², zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o dokonanie analizy wskazanych w niniejszym stanowisku problemów i rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych w projekcie w

¹² Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r., poz. 1264; dalej: u. RPO).

tym zakresie. Będę wdzięczny za poinformowanie Rzecznika o stanowisku zajęтым w przedstawionej materii.

Z wyrazami szacunku

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/